

Motion till riksdagen 2022/23:2302

av **Ulrika Westerlund (MP)**

med anledning av skr. 2022/23:27 Vissa frågor inom hälso- och sjukvårdsområdet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på konstruktion för en permanent statlig satsning för stärkt arbetsmiljö och stärkta arbetsförhållanden med fokus på fler medarbetare och högre löner för hälso- och sjukvårdspersonal, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en särskild utbildning för chefer i hälso- och sjukvården och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om återhämtningsbonusen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nollvision för arbetsrelaterad ohälsa med hälso- och sjukvård som första fokusområde och tillkännager detta för regeringen.

Inledning

Personalens arbetsförhållanden och arbetsmiljö är den allra viktigaste grundpelaren i hälso- och sjukvården, och de brister som vi i dag ser är den största utmaningen vi har. Att läkare inte ska behöva ägna värdefull tid åt att bekymra sig över var patienter ska kunna ligga är oerhört angeläget. En fysisk vårdplats kan dock inte hållas öppen om det inte finns personal som kan ”bemanna” den. Därför hänger frågan om vårdplatser starkt samman med personalens arbetsmiljö och arbetsvillkor. Vården måste kunna attrahera nya medarbetare, och de som arbetar i vården ska vilja och orka jobba kvar. Varje gång en medarbetare börjar fundera på att byta jobb trots att hen egentligen tycker om sitt arbete men inte står ut med de reella arbetsvillkoren är ett allvarligt misslyckande. Att kunna få semester när det är planerat, att ha tid att äta lunch och gå på toaletten måste vara basalt, men så är det inte alltid i dag. Att ha tid att prata med patienter, uppfatta

patienters behov, att se till att alla rutiner följs och värna patientsäkerheten – inte heller det är självklart, trots att det måste vara det.

I samband med ett betänkande om vårdfrågor i socialutskottet i mars 2022 ställdes även krav på återrapport från regeringen vid fyra tillfällen. Den aktuella skrivelsen rör en av dessa återrapporteringar från regeringen, och här lyfts fortsatt specifikt frågan om vårdplatser och behov av personal.

Merparten av de partier som står bakom tillkännagivandet ingår nu i regeringen. Vi kan konstatera att en del av de frågor som lyftes även finns med i regeringens budgetproposition och på så sätt har tagits om hand. Men vi kan också konstatera att en del inte gör det och att nya problemområden har skapats. Påfallande är att själva grunden för rimliga arbetsförhållanden och alla förbättringar inom sjukvården inte har beaktats i tillräckligt hög grad. Både kommuner och regioner är, bl.a. på grund av prisökningar, i behov av ett stort tillskott enbart för att kunna göra det man gör i dag och för att inte behöva skära ned. Detta, som är själva grunden för sjukvårdens handlingsutrymme, tar den nya regeringen uppenbarligen inte på det stora allvar den borde. Vi lyfter här perspektiv och förslag som vi ser som högst angelägna för att åstadkomma en bättre situation i vården för både patienter och personal och råda bot på dagens problematik. Personalens arbetsvillkor är nyckeln.

En långsiktig permanent satsning och konstruktion för förbättrad arbetsmiljö och arbetsvillkor

Engångssatsningar eller tillfälliga satsningar kan inte lösa vårdens problem. Sjukvårdens problematik behöver lösas på sikt. Som den nödvändiga infrastruktur som hälso- och sjukvården är behövs ett förstärkt statligt ansvar och permanent stöd. Målet måste vara att vända den negativa spiral som råder på många håll i vården i dag och skapa en positiv arbetsmiljö och ett positivt arbetsklimat för vårdens medarbetare, där det finns tid till återhämtning, normala trygga arbetstider, tid för fortbildning och kollegiala samtal, tid att kunna delta i forskningsstudier men framför allt tid för patienter och anhöriga, att kunna ägna sig åt vården fullt ut och komma i kapp med de köer som har bildats på många håll. Fler ska vilja söka sig till vårddyrket och fler ska vilja stanna. Fler ska vilja och orka jobba gå upp i tid igen eller söka sig tillbaka till yrket. Enligt flera fack- och yrkesförbund finns stor potential i att ett ansevärt antal personer kan lockas tillbaka med bättre villkor. Fler kollegor och minskad stress är allra viktigast, men även lön och andra arbetsvillkor spelar stor roll.

Regeringen lyfter att den ser ett behov av att öka antalet vårdplatser och att införa en prestationsbaserad ersättning till regionerna i syfte att uppnå detta. Vi tycker att denna satsning delvis är felfokuserad eftersom grunden för problemen är den dåliga arbetsmiljön och arbetsvillkor för medarbetarna. Ett tydligt exempel är skälen bakom sjuksköterskebristen. Regeringen lyfter också att man vill kartlägga och ta fram en strategi för hur bristen på vårdplatser ska kunna åtgärdas. Det är bra att gripa sig an problemet, men risken är även här att det i för hög grad blir de fysiska platserna som kommer i fokus, mer än personalen som ska bemanna dem.

Miljöpartiet anser att det behövs ett ökat nationellt ansvar och en långsiktig hållbar storsatsning på personalens villkor, för fler anställda och högre löner i såväl hälso- och sjukvården som kommunal vård och omsorg. Det behövs en ny konstruktion där staten tar ett permanent och stort ansvar för att bidra till bättre villkor för personalen i hälso-

och sjukvården och den kommunala vården och omsorgen. Vi har lyft frågan i vår budgetmotion och avsätter runt 10 miljarder kronor ytterligare de tre kommande åren för att fr.o.m. 2026 se en permanent statlig satsning med 40 miljarder kronor årligen. Fler ska vilja söka sig till vården och fler ska vilja och orka stanna utan att gå ned i tid. Satsningen anser vi permanent ska viga för fler anställda och för att möjliggöra höjda löner inom såväl regionernas hälso- och sjukvård som kommunal vård och omsorg.

Satsa på cheferna i vården

Chefskapet i såväl hälso- och sjukvård som vård och omsorg är väldigt viktigt. Det handlar om att chefer inte har för många under sig så att medarbetare kan få det stöd de behöver. Men det handlar också om kompetens i chefsrollen och vad som utmärker ett bra ledarskap i hälso- och sjukvården. Kunskap om att bedriva systematiskt arbetsmiljöarbete är en viktig del i detta.

Vårdförbundet driver tanken om att hälso- och sjukvården skulle behöva en likvärdig kvalitativ utbildning som i skolvärlden med rektorsutbildningen. Det tänkta konceptet är att läsa 30 poängs högskoleutbildning som ska vara möjlig att kombinera med arbetet på 20 procent av arbetstiden och att utbildningen ska finnas på flera högskolor.

Miljöpartiet anser att ett koncept motsvarande rektorsutbildning för chefer i hälso- och sjukvården behöver utvecklas enligt ovan och anser att regeringen bör se över frågan.

Utöka återhämtningsbonusen

Sedan 2021 finns den s.k. återhämtningsbonusen, den satsning som Miljöpartiet drivit igenom och som är medel hos Socialstyrelsen som finns att söka för arbetsgrupper inom vården och äldreomsorgen som vill pröva att utveckla nya arbetssätt för förbättrad arbetsmiljö. Det kan inkludera arbetstidsmodeller. Syftet är att ta till vara personalgrupperns egna utvecklingsidéer och ge dem möjlighet att pröva dessa.

Återhämtningsbonusen infördes sommaren 2021 med 300 miljoner kronor i medel och söktes då av 190 kommuner och 16 regioner. Från och med 2022 avsätts 1 miljard kronor årligen. Till detta har tillkommit 300 miljoner kronor för att minska eller ta bort delade turer, vilket är värdefullt. Delade turer som är oönskade av personal är ett gissel. Miljöpartiet har i årets budgetmotion föreslagit att återhämtningsbonusen utökas till det dubbla. Därmed kan personalgrupper ges utökad möjlighet att pröva egna idéer som kan bidra till förbättrad arbetsmiljö.

Vi anser att regeringen bör verka för att göra modellen mer känd och på sikt se över möjligheten att förstärka återhämtningsbonusen. Återhämtningsbonusen med dess möjlighet till förändring inifrån ser vi som väldigt viktig.

Nollvision för arbetsrelaterad ohälsa

Miljöpartiet vill se en nollvision för arbetsrelaterad ohälsa. Arbetslivet kan vara hälsofrämjande och ska så vara. Krafttag behöver tas för att mota de problem som i dag skapar ohälsa. Och vi anser att det finns starka skäl för att göra hälso- och sjukvård och vård och omsorg till ett första fokusområde.

Vårdförbundet har t.ex. i en arbetsmiljörapport från i år pekat på att om arbetsmiljön var sundare så att alla orkade arbeta heltid skulle det motsvara hela 790 fler barnmorskor, 470 fler biomedicinska analytiker och 7 645 fler sjuksköterskor. Det stora antalet stressrelaterade sjuktal i hälso- och sjukvården måste också minska. Vi anser att regeringen bör återkomma med förslag på hur en nollvision kan införas med hälso- och sjukvård som ett första fokusområde.

Skärp arbetsmiljölagstiftningen

Arbetsgivare har ansvar för arbetsmiljön. I dagsläget kan Arbetsmiljöverket utdöma vite om det finns fysiska brister i arbetsmiljön, men den möjligheten saknas för brister i organisatorisk och social arbetsmiljö. Detta behöver åtgärdas. Att den organisatoriska och sociala arbetsmiljön i högre grad lyfts och fokuseras skulle i högsta grad också bidra till en förbättrad situation i hälso- och sjukvården. En förändring av lagstiftningen gällande vite skulle bidra och sätta ytterligare press på att problemen löses.

Medan Miljöpartiet ingick i regeringen tillsattes en utredning som bl.a. skulle titta på denna problematik. Utredningen har presenterat sitt betänkande Steg framåt, med arbetsmiljön i fokus (SOU 2022:45) och föreslår en lösning på frågan. Utredningen har varit på remiss och remisstiden gick ut i början av december. Miljöpartiet anser det angeläget att regeringen snarast återkommer i frågan.

Nya skapade problem

I Tidöavtalet nämns bl.a. att rätten till tolk inom sjukvården kanske kan komma att bli något den tolkbehövande själv får stå för. Detta är djupt problematiskt och hotar patientsäkerheten. Även skrivningar om att anställda inom vården kan komma att vara tvungna att anmäla papperslösa personer oroar, liksom tankar om att införa olika typer av krav på att människor på olika sätt ska kvalificera sig till välfärden, t.ex. vad gäller tillgång till personlig assistans. Exakt hur detta kommer att bli vet vi inte än, eftersom det ska utredas. Men att regeringspartierna tillsammans med Sverigedemokraterna uttrycker detta i Tidöavtalet är illa nog. Båda dessa aspekter oroar vårdpersonal djupt. Alla människors lika värde, liksom den etik som vården grundar sig på, riskerar att komma i gungning. Det är en farlig väg att gå som kommer att göra att människor inte vågar söka vård och sprida osäkerhet bland personal och en människosyn som inte hör hemma i vården – inte i vårt samhälle i övrigt heller.

Vi anser att regeringen bör lägga ned planerna på förslag som innebär att etiken i vårdprofessionen hotas. Vi vill också att regeringen säkerställer att alla människor som är i behov av tolk i möte med vården ska få tillgång till en sådan. Förutom att frågorna är helt avgörande för de som berörs hänger frågan också ihop med attraktiviteten i yrken inom vården.

Fortsatt utveckling av primärvården och dess potential

Den påbörjade utvecklingen av primärvården är väldigt viktig, och den behöver fortsätta utvecklas. När primärvården är utbyggd, fungerar väl och möjliggör ett teambaserat arbetssätt med olika professioner finns också möjligheten att fånga upp vårdbehov i tid och förhindra extra tryck på sjukhusen. Utvecklingsmöjligheterna är stora, också för att

förebygga sjukdom och ohälsa, och de digitala möjligheterna kan bidra i högre grad. Stort.

Regeringen lyfter också detta i budgeten och gör en specifik satsning. Den är dock mindre i sammanhanget och särskilt om man ser till den låga nivå på generella statsbidrag som regeringen väljer att ge till kommuner och regioner. Primärvårdens fortsatta utveckling och potential hänger ihop med en helhetssyn på hela vården och dess problematik, även vårdplatsfrågan. En vårdplats kan även vara i hemmet när primärvårds- och hemvårdsfunktioner och specialistteam är utbyggda.

Behovet av vård är inte statiskt

En del vårdbehov kan man inte förutse och samhället måste alltid ha beredskap för att ge vård. Vården ska ske på lika villkor och alla i samhället ska ha råd med den, det är en grundbult. Likaså att vårdens medarbetare ska ha bra villkor, det är en viktig förutsättning. Samtidigt är behovet av vård i ett samhälle inte statiskt. Befolkningens rökvanor har betydelse liksom om vi använder bilbälten eller cykelhjälm eller inte och om gatorna sandas. Det har direkt inverkan på cancerrisk, olycksfall, skador och frakturer. Detsamma gäller möjligheten att förebygga äldres fallrisk, matvanor och rätt läkemedelsbehandling. Även kemikalier i vår vardagsmiljö, utsläpp, partiklar i vattnet, föroreningar av fisk och gifter i livsmedel har inverkan på våra förutsättningar för hälsa på längre sikt. Därför hänger mycket annan politik ihop med hälso- och sjukvårdsfrågor både nu och i framtiden. Miljöpartiet anser att folkhälsoperspektivet behöver lyftas tydligare. Vi vill se en konstruktion för ansvar på olika nivåer och vi vill se en folkhälsolag. Frågan lyftes också av den tidigare Kommissionen för jämlik hälsa, och vi anser att det är dags att ta frågan vidare.

Tillvarata erfarenheter från patienter och patientorganisationer

Att kontinuerligt och systematiskt tillvarata erfarenheter och synpunkter från patienter och patientorganisationer är oerhört viktigt, och givetvis också förbättringsförslag från fackliga organisationer och yrkesförbund. Även när tempot är högt är denna typ av samarbeten A och O för att ta steg mot en mer hållbar situation i hälso- och sjukvården på sikt.

Ulrika Westerlund (MP)